

Alıntı : “Gerçek ihtiyaçlar ile sahte ihtiyaçlar arasındaki ayrımın ortadan kalktığı tüketim toplumunda birey, tüketim mallarını satın almanın ve bunları sergilemenin toplumsal bir ayrıcalık ve prestij getirdiğine inanır. İnsan bu süreçte bir yandan kendini toplumsal olarak diğerlerinden ayırt ettiğine inanırken, bir yandan da tüketim toplumuyla bütünleşir. Dolayısıyla tüketmek birey için bir zorunluluğa dönüşür. İnsani ilişkiler yerini maddelerle ilişkiye bırakır. Artık geçerli ahlâk, tüketim etkinliğinin ta kendisidir.” - Baudrillard

.....

TÜKETİMDEN ÜTOPYAYA İNSANLIK TARİHİ

Konuya İlk Çağın en önemli düşünürlerinden biri olan ve Ortaçağdaki skolastik düşüncenin üç sağlam ayağından birinin oluşumunu görüşlerinin belirlediği ölçülülüğün filozofu Aristoteles'ten bir alıntıyla giriş yapmak istiyorum “İnsan sosyal bir hayvandır (Zoon Politikon)’.

İnsan dünyada ilk var olmaya başladığında ihtiyaç kavramı da onunla birlikte varlığını doğurmuştur. İnsanlığın ilk zamanlarında ilkel toplumlar din (Totemizm) etrafında birleşmek suretiyle ihtiyaçlarını karşılıyorlardı. Bireysel mülkiyet yoktur, komünal bir hayat yaşanmaktadır. Daha sonra Tarım Devrimi sonucunda yerleşik hayata geçilmiş, insanlar tarım alanları etrafında yerleşkeler kurarak yaşamaya başlamışlardır. Tarım yapmak bireysel bir iş değildir, bu sebeple topluluk halinde ihtiyaçlar karşılanmaya devam etmek zorundaydı. İlerleyen zamanlarda coğrafi keşiflerle birlikte Sanayi Devrimi gerçekleşmiş ve sanayi kentlerinde insanlar temelde iş ihtiyaçlarını karşılamak üzere bir araya gelmiştir. Bu dönemlerde bireysel mülkiyet var ve takdir edersiniz ki bireysel mülkiyetin olduğu yerde hiyerarşik yapılanmadan söz etmemek imkansızdır. Kısaca bahsetmiş olduğum insanlığın üç döneminde görülen ortak özellik insanların bir arada yaşamasıdır. İnsan Aristo'nun da dediği gibi sosyal bir hayvandır, toplum içinde yaşar ve toplumla birlikte varlığından söz ettirebilir. Tek başına insan ya Tanrıdır ya hayvan. Bu sebeple insanlar ilk çağlardan günümüze kadar beraberliklerini korumuştur.

İnsanlar ihtiyaçlarını karşılamak için üretim ve tüketim mekanizması arasında mekik dokumaktadır. Tarih çizelgesi günümüze yaklaştıkça insan nüfusunun artışı ile doğru orantıda ihtiyaçlar, ihtiyaçlar ile doğru orantıda üretim, üretim ile doğru orantıda tüketim artmıştır. Zamanla teknolojinin ilerlemesi ihtiyaçların daha pratik şekilde giderilmesine ve “artık ürün” oluşumuna yol açmıştır. Bu pratiklik gelir artışını sağlayarak ihtiyaç dışı tüketimin artmasına neden olmuştur. Varoluşundan bu yana tüketim yapan insanoğlu için artık amaç ihtiyaçları gidermenin dışına çıkmış, “daha fazlasına sahip olmak” olmuştur. Daha fazlasına sahip olma yarışında güçlüler zayıfları köleleştirmiş ve hiyerarşik yapılanmada en üstte yer alan gösterişli koltuklarında keyifle kölelerinin onlara daha fazlasını kazandırmasını izlemeye başlamıştır. Peki bu neyin daha fazlası?

Endüstrileşme sonucunda oluşan kapitalist toplumların temel taşı olan “para”nın daha fazlası prestij sahibi olmak için son derece önemlidir. Ne kadar çok tüketirsen o kadar çok paran vardır ve ne kadar çok paran varsa o kadar ayrıcalık sahibisin demektir. Artık gerçek ihtiyaçlar ile sahte ihtiyaçlar arasındaki ayrımın ortadan kalktığı yıkıcı tüketim toplumu dünyanın merkezidir. İnsan tükettikçe kendisini diğerlerinden farklı ve üstün görür. Ben bu tür insanı Platon'un mağara alegorisindeki zincirlerinin farkına varana kadar hakikate sahip olduğunu

düşünen insana benzetiyorum. Nasıl ki bu alegoride insan gördüklerini hakikatin kendisi sanıyorsa, tüketim toplumunun bireyleri de kendilerini farklı ve ayrıcalıklı sanmaktadır. Fakat bu insan zincirlerini kırıp da etrafına baktığı zaman herkesin kendisi gibi daha fazlası için yarıştığını görecektir ve kendisinin farklı olmak bir yana tekdüzeleştiğini görerek dehşete kapılacaktır. Bu noktadan sonra insan tüketim toplumu ile bütünleşmiştir, zorunlu olarak tüketime devam etmelidir. İnsan iletişimi artık değerler üzerine değil, kimin daha fazlasına (para vb. maddesel şeyleri kastediyorum) sahip olduğu üzerine kuruludur. Bundan böyle değerler yoktur, sadece "Tüketim Ahlâkı" vardır. Kanımca Fransız düşünür ve sosyolog Baudrillard'ın bahsettiği tüketim toplumu kapitalist toplumlardır, zaten kendisi dünya tarihini ekonomik çıkarlara dayalı sınıf çatışmalarının tarihi olarak gören Karl Marx'dan etkilenmiştir. Karl Marx'a göre kapitalizmin sonu sosyalizm, sosyalizmin kaçınılmaz sonu ise komünizmdir. Komünizmde kapitalizmin aksine bireysel mülkiyet ve onun getirisi olan sınıfsal çatışma yoktur, her şey ortaktır. Aynı zamanda sosyalizmin aksine komünizmde devlete yer yoktur, tüm üretim ve tüketim toplumun kendisi tarafından sağlanır. Kapitalistler bir elbiseyi satmak için üretirken sosyalistler devletin bu elbiseyi insanlar çıplak kalmasın diye üretmesini ister. Karl Marx'a göre ulaşılmaması gereken ve geleceğin toplumu olarak nitelendirilen toplum modeli komünist toplumlardır. Fakat insanlık tarihinde toplumsal düzenin değişmesi bir dizi kanlı sürecin sonucunda gerçekleşmiştir. Fikrimce günümüzde oluşabilecek bir düzen değişikliği ancak geçmişteki kanlı süreçlerin babası olarak nitelendirilebilecek dehşetlikte bir sürecin sonucunda gerçekleşebilir. Günümüzde bu düzen ve hakimiyet tüketim toplumlarının ellerindedir. Peki insanlığın ilerleyen tarihinde dünyadaki hakimiyet Baudrillard'ın Tüketim Toplumunun mu yoksa Karl Marx'ın ütopyası olarak nitelendirilen Komünist Toplumlara mı olacaktır? Bu soruya bizlerin kesin bir cevabı olmasa da eminim ki zaman bizi bu cevaba ulaştıracaktır.